

Eleştirel Pedagoji Araştırmalarına Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz

A Bibliometric Analysis on Critical Pedagogy Research

Okan Dede¹

¹Sorumlu Yazar, Öğr. Gör. Dr., Karabük Üniversitesi, okandede@karabuk.edu.tr,
(<https://orcid.org/0000-0002-2771-6522>)

Geliş Tarihi: 06.01.2025

Kabul Tarihi: 29.05.2025

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı eleştirel pedagoji literatürüne yönelik kapsamlı bir bibliyometrik çözümleme yapmaktır. Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmış ve bibliyometrik analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın verileri, Web of Science (WoS) veri tabanında "eleştirel pedagoji" ile ilişkili yayınları kapsayacak şekilde yapılan bir sorgulama sonucunda 26 Aralık 2024 tarihinde elde edilmiştir. 1559 makalenin yer aldığı veri setinin analiz sürecinde Microsoft Excel, R Studio ve Biblioshiny yazılımlarından yararlanılmıştır. 1992–2024 yılları arasındaki yayınları kapsayan analiz, alandaki başlıca eğilimleri, öne çıkan yazarları, etkili kurumları ve eleştirel pedagojinin zaman içinde geçirdiği dönüşümü ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları özellikle son yıllarda eleştirel pedagoji konulu yayınlarda kayda değer bir artış yaşandığını göstermektedir. Bu artış toplumsal güç dinamikleri, eşitsizlikler ve demokratik eğitim gibi güncel konulara yönelik akademik ilginin arttığına ve çalışma alanının genişlediğine işaret etmektedir. Alanın kuramsal ve uygulamalı çerçevesine önemli katkılarda bulunan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Kanada gibi ülkeler eleştirel pedagoji tartışmalarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Ayrıca, University of Toronto ve University of Texas gibi kurumlar bu alandaki bilimsel üretimin gelişmesine ve araştırma iş birliklerinin artmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tematik açıdan yapılan incelemeler eğitim ve pedagoji kavramlarının öne çıkan temalar arasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, araştırmanın kapsamının genişletilmesi adına farklı veri tabanlarından elde edilecek çalışmaların karşılaştırmalı analizinin yapılması önerilmektedir. Bununla birlikte uluslararası ve disiplinlerarası iş birliklerinin teşvik edilmesi eleştirel pedagoji alanında daha kapsayıcı ve etkili sonuçlar üretilmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pedagoji, eleştirel pedagoji, bibliyometrik analiz.

ABSTRACT

The main aim of this study is to conduct a comprehensive bibliometric analysis of critical pedagogy literature. In the research, scanning model from descriptive methods was used and bibliometric analysis technique was applied. The data for the study were obtained on December 26, 2024, through a query conducted in the Web of Science (WoS) database, covering publications related to "critical pedagogy." Microsoft Excel, R Studio and Biblioshiny software were used in the analysis process of the data set containing 1559 articles. The analysis, which covers publications between 1992 and 2024, reveals the main trends in the field, prominent authors, influential institutions, and the transformation of critical pedagogy over time. The research findings show that there has been a significant increase in publications on critical pedagogy, especially in recent years. This increase indicates that academic interest in current issues such as social power dynamics, inequalities, and democratic education has increased and the field of study has expanded. Countries such as the United States of America (USA), the United Kingdom, and Canada, which have made significant contributions to the theoretical and practical framework of the field, have been decisive in shaping critical pedagogy discussions. In addition, institutions such as the University of Toronto

and the University of Texas have significantly contributed to the development of scientific production in this field and the increase in research collaborations. Thematic examinations reveal that the concepts of education and pedagogy are among the prominent themes. In line with the findings obtained, it is recommended that comparative analysis of studies obtained from different databases be conducted in order to expand the scope of the research. In addition, encouraging international and interdisciplinary collaborations will ensure more inclusive and effective results in the field of critical pedagogy.

Keywords: Pedagogy, critical pedagogy, bibliometric analysis.

GİRİŞ

Eleştirel pedagoji 20. yüzyılın ikinci yarısında özellikle Paulo Freire'nin öncülüğünde şekillenen ve eğitimi yalnızca bilgi aktarımından ibaret görmeyen, aksine toplumsal adaletin ve bireysel özgürleşmenin aracı olarak konumlandırıan bir düşünsel çerçevedir. Freire'nin eğitim anlayışı bireylerin eleştirel bilinç geliştirerek toplumsal eşitsizlikleri fark etmelerini ve bu eşitsizliklere karşı kolektif bir farkındalıkla mücadele etmelerini amaçlarken, "Eğitim, dünyayı dönüştürmek için bir pratiktir" ifadesi bu yaklaşımın kuramsal temelini oluşturmaktadır (Freire, 1970). Zamanla bu yaklaşım yalnızca Freire'nin fikirleriyle sınırlı kalmamış; Michael Apple, Henry Giroux ve Peter McLaren gibi düşünürlerin katkılarıyla eleştirel pedagoji sayesinde eğitimdeki ideolojik yapılar, güç ilişkileri ve toplumsal eşitsizlikler daha geniş bir perspektiften ele alınmaya başlanmıştır (Apple & Apple, 2004; Darder, 2005; Giroux, 1997). Bu doğrultuda eleştirel pedagoji ırk, sınıf, cinsiyet ve ekonomik adaletsizlik gibi yapısal sorunları eğitim bağlamında tartışmaya açan disiplinlerarası bir alan haline gelmiştir. Bu yaklaşım bireyleri edilgen bilgi alıcıları olmaktan çıkarıp içinde yaşadıkları dünyayı sorgulayan ve dönüştürmeye yönelik sorumluluk alan özneler olarak konumlandırmaktadır (Avcı & Özdemir, 2022). Bu yönüyle eleştirel pedagoji yalnızca sınıf içi uygulamaları değil, aynı zamanda eğitimin politik ve toplumsal doğasını da merkeze alan bir dönüşüm pratiği olarak literatürde yerini almıştır.

Eleştirel pedagoji eğitim kurumlarını yalnızca öğrenmenin gerçekleştiği mekânlar olarak değil, aynı zamanda tarihsel bağlam içerisinde şekillenmiş ve mevcut sınıfsal yapıların etkisiyle biçimlenmiş ideolojik alanlar olarak ele almaktadır. McLaren (2015) eleştirel pedagojinin egemen toplumsal yapının ve siyasal düzenin bir yansıması olarak okulları değerlendirdiğini; bu yönüyle bireylere demokratik bir bilinç kazandırmayı amaçladığını ifade etmektedir. Ayrıca eleştirel pedagoji yalnızca bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi ya da onları toplumsal özne haline getirmeyi amaçlamamakta; aynı zamanda toplumda derinlemesine kök salmış, çoğu zaman sorgulanmadan kabul edilen muhafazakâr değerleri, mitleri ve ideolojik kabulleri de çözümlemeye çalışmaktadır. Bu yaklaşım toplumsal sorunların kaynaklarını görünür kılmayı ve bu sorunlara yönelik dönüştürücü çözümler üretmeyi hedefleyen bir anlayışa dayanmaktadır. Bununla birlikte Giroux (2003) eleştirel pedagojiyi öğretmen ve öğrencilerin kuramsal bilgi ile pratik deneyim arasında bağ kurarak öğrenme süreçlerini eleştirel sorgulama zeminine taşıyabildikleri bir pedagojik alan olarak tanımlamaktadır. Bu süreç eğitimin ideolojik yönünü açığa çıkararak bilgi, değer ve becerilerin üretiminin kimlerin denetiminde gerçekleştiğini sorgulamaktadır. Bu bağlamda eleştirel pedagoji bilgi üretiminin tarafsız ve nötr bir süreç olmadığını; aksine belirli iktidar yapılarına bağlı olarak şekillendiğini vurgulamaktadır.

Eleştirel pedagojiye yön veren düşünsel temeller yalnızca eğitim kuramlarıyla sınırlı kalmayıp daha geniş felsefi ve toplumsal teorilere dayanmaktadır. Bu bağlamda eleştirel pedagojinin tarihsel ve kuramsal temelini anlamak adına Frankfurt Okulu ve ortaya koyduğu eleştirel kurama odaklanmak büyük önem taşımaktadır. Çünkü eleştirel pedagojinin eğitimi bir özgürleşme ve toplumsal dönüşüm aracı olarak görmesinde Frankfurt Okulu'nun toplumu, ideolojiyi ve kültürü sorgulayıcı perspektifinin belirleyici bir etkisi olmuştur. Bu nedenle eleştirel pedagojiye yön veren temel düşünsel arka planı daha iyi kavrayabilmek için öncelikle Frankfurt Okulu'nun kuramsal çerçevesiyle başlamak yerinde olacaktır.

1.1.Frankfurt Okulu

Eleştirel pedagoji 1960'lı yıllarda Marxizm, neo-Marxizm, toplumsal kuram ve alternatif eğitim yaklaşımlarının yoğun biçimde tartışıldığı bir dönemde şekillenmeye başlamıştır (Gottesman, 2016). Bu dönemde Paulo Freire'nin 1967-1968 yılları arasında geliştirdiği düşünceler eleştirel pedagojinin kurumsallaşmasında temel bir referans noktası olarak kabul edilmektedir (Giroux, 1981; Harmon, 1975). Literatürde yaygın olarak kabul gören görüşe göre ise eleştirel pedagojinin düşünsel kökenleri Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuramına dayanmaktadır (Porfilio & Ford, 2015). Eleştirel kuramın temellerini oluşturan Frankfurt Okulu 3 Şubat 1923 tarihinde Frankfurt Üniversitesi bünyesinde "Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü" adıyla kurulmuştur (Bottomore, 2002).

Enstitünün kuruluşu dönemin entelektüel atmosferinde Marksist düşüncenin bilimsel bir zemin üzerinden yeniden üretimi amacıyla tasarlanmıştır. Kuruluş sürecinde enstitüye "Marksizm Enstitüsü" adı verilmesi önerilmiş, ancak bu isim ideolojik bir kutuplaşmaya yol açacağı gerekçesiyle uygun bulunmamıştır. Benzer şekilde maddi desteği nedeniyle Felix Weil'in adını taşıyan bir isimlendirme de gündeme gelmiş, ancak Weil bu öneriye karşı çıkarak enstitünün kimliğini bireysel himaye üzerinden değil, Marksist teorinin bilimsel gelişimine katkılarıyla inşa etmesi gerektiğini savunmuştur (Selvitopu & Kavurgacı, 2019). Bu yaklaşım Frankfurt Okulu'nun kurucu ilkeleri arasında yer alan düşünsel özerklik ve bilimsel sorumluluğa işaret etmektedir. Nihayetinde Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü ismi benimsenmiş; özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında kurumsal ve kuramsal etkisiyle 1950'li yıllardan itibaren literatürde "Frankfurt Okulu" olarak anılmaya başlanmıştır (Jay, 1973).

Frankfurt Okulu eleştirel kuramın tarihsel gelişiminde merkezi bir rol oynamış ve özellikle toplumsal dönüşüm hedefi taşıyan düşünsel yaklaşımların kuramsal temelini şekillendirmiştir. Başlangıçta marjinal bir entelektüel çevre olarak görülmesine rağmen zamanla farklı disiplinleri, toplumsal hareketleri ve düşünsel gelenekleri etkileyen güçlü bir düşünce okulu hâline gelmiştir (McLaughlin, 1999). Frankfurt Okulu düşünürlerinin kuramsal yönelimleri yalnızca entelektüel bir arayış değil, karmaşıklığa ilişkin gerçekçi bir çözümlemenin yapılması olarak kabul edilebilir. Okulun öncüleri; Marx'ın kapitalist toplum çözümlemelerinde merkezi bir yer tutan devletin rolü, otoritenin kurumsallaşması ve kültürel üretimin ticarileşmesi gibi meseleleri disiplinlerarası bir yaklaşımla ele almayı gerekli görmüşler ve bu doğrultuda klasik Marksizm'in yapısal çözümlemelerini psikanaliz, sosyoloji, estetik ve kültür kuramıyla birleştirerek kapitalist tahakkümün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel düzlemlerde de yeniden üretildiğini ortaya koymaya çalışmışlardır (McLellan, 2003).

Frankfurt Okulu üyeleri klasik Marksist yaklaşımdan hareketle kapitalist toplumsal yapıyı yeniden yorumlama çabası içine girmiş ve özellikle pozitivist düşüncenin sosyal ve beşerî bilimler üzerindeki hegemonik etkisini eleştirel bir biçimde sorgulamışlardır. Bu bağlamda Adorno ve Horkheimer (2014) "Aydınlanmanın kendi kendini tahrir edişi" ifadesiyle aydınlanma düşüncesinin araçsal akıl yoluyla barbarlığa evrildiğini ileri sürmüşlerdir. Adorno'nun (1989) "kültür endüstrisi" kavramsallaştırması çerçevesinde ise kültür üretimi metalaşarak bireyleri edilgen tüketicilere dönüştürmekte ve böylece kapitalist sistemin ideolojik yeniden üretimini sağlamaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin boş zamanlarında maruz kaldıkları popüler kültür ürünleri onları sorumluluk alma, problem çözme ve eleştirel düşünme gibi bilişsel süreçlerden uzaklaştırarak sistemin dayattığı tek tip birey modeline uyum sağlamalarına hizmet etmektedir. Bu durum, bireyin özgünlüğünü ve eleştirel kapasitesini törpüleyen bir ideolojik aygıt işlevi görmektedir. Bununla birlikte Marcuse'nin (1964) "sahte ihtiyaçlar" kavramı da bu süreci açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Gerçek ihtiyaçların yerine kapitalist sistem tarafından üretilen ve moda olgusu aracılığıyla bireylere empoze edilen tüketim kalıpları, bireylerin tüketime dayalı yaşam tarzlarına yönlendirilmesine neden olmaktadır. Bu şekilde bireyler sistemin ekonomik ve kültürel devamlılığına katkı sunan pasif aktörlere dönüşmektedir.

1.2.Eleştirel Kuram

Frankfurt Okulu'nun önde gelen temsilcileri ortaya koydukları düşünsel mirasın eleştirel kuram çatısı altında anılmasını özellikle önemsemişlerdir. Bu kuramsal yaklaşım yalnızca teorik bir çerçeve sunmakla kalmamakta; aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştürme iddiası taşımaktadır. McKernan (2013) eleştirel kuramın tarihsel gelişimini Kant, Hegel, Marx ve Engels'in fikirlerine kadar götürerek eleştirel pedagojinin tarihsel bağlamına felsefi bir derinlik kazandırmaktadır. Freire'nin düşünce yapısı da Marxist geleneğin toplumsal bütünlüğü çok yönlü biçimde kavrama hedefini benimseyen eleştirel kuramdan (Jay, 1973) etkilenmiş; bu kuramın felsefe, psikoloji, siyasal ekonomi ve kültürel çözümleme gibi alanları buluşturan disiplinlerarası yapısını yaklaşımlarına entegre etmiştir (Berryman, 1987; Berthoff, 1990; Horkheimer, 1976). Dolayısıyla Freire'nin eleştirel kuramdan etkilenen pedagojisi yalnızca eğitim kuramıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda bireylerin toplumsal yapıyı çok katmanlı biçimde anlamalarını sağlayacak teorik bir zemin oluşturmıştır.

Horkheimer, Adorno, Marcuse ve Habermas gibi isimlerin şekillendirdiği eleştirel kuram öncelikli olarak bireyleri kuşatan ideolojik ve yapısal baskı biçimlerini analiz ederek bu baskıların kaynağını açığa çıkarmayı ve onları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Wall, 2001). Kuramın bir diğer amacı bireyin toplumsal olarak inşa edilmiş bilinçdışı kabullerden ve iktidar ilişkilerinin gölgesinden özgürleşmesini sağlamaktır. Böylece birey seçimlerini gerçekten kendi iradesiyle yapabilecek ve bu seçimlere dayalı olarak eyleme geçebilecektir (Peca, 2000). Eleştirel kuram bilgi üretimini yalnızca ampirik verilere dayandıran pozitivist yaklaşımları yeterli görmemekte; aksine toplumsal yapılar içerisindeki çatışmaları, eşitsizlikleri ve iktidar ilişkilerini sorgulayan sosyolojik analizleri temel alan çok katmanlı bir yaklaşımı savunmaktadır (Selvitopu & Kavurgacı, 2019). Bu kurama göre hakikatin peşinde koşmak yalnızca nesnel gerçeklikleri ortaya koymakla sınırlı kalmamalı; aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı yapısal tahakkümü fark etmesine ve bu tahakküme karşı koyabilmesine olanak tanıyan eleştirel bir bilinç geliştirmelidir (Berner, 2013). Bu nedenle eleştirel düşüncenin nihai amacı bilgiyi artırmak ya da bilimsel nesnelliği yüceltmekten ziyade bireyin özgürleşme sürecine katkı sunmaktır.

Eleştirel Kuram düşüncelerin ve kuramsal yaklaşımların yalnızca kendi iç tutarlılıklarıyla değil, aynı zamanda içinde ortaya çıktıkları toplumsal, tarihsel ve ideolojik bağlamlarla birlikte ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Kellner, 1990). Başka bir anlatımla bu yaklaşım kuramsal üretimi toplumsal koşulların ürünü olarak değerlendirmekte ve tarihsel bağlamı içinde anlamlandırmaktadır. Horkheimer (1976) bu bakış açısından hareketle geleneksel kuramların kapitalist üretim ilişkileri ve burjuva toplum yapısının bir uzantısı olduğunu ileri sürmekte ve mekanik materyalizme dayanan geleneksel kuramların Sanayi Devrimi'nin şekillendirdiği dünya görüşünü yansıttığını dile getirmektedir. Bu dönemde makineler yalnızca üretim araçları değil; aynı zamanda insan ilişkilerini, doğa tasavvurunu ve bilgi üretimini yönlendiren temel semboller hâline gelmiştir. Dolayısıyla dünya tıpkı üretim sürecinde olduğu gibi işleyen bir makine olarak kavranmış; insan bu mekanik düzenin bir parçasına indirgenmiştir (Kellner, 1990).

1.3. Problem Tanımlayıcı Eğitim

Paulo Freire eğitimin asla tarafsız olamayacağını savunarak her eğitim sürecinin ya mevcut toplumsal düzenin yeniden üretilmesine hizmet ettiğini ya da bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek toplumsal dönüşüme katkı sunmalarını mümkün kılan özgürleştirici bir işlev taşıdığını belirtmektedir (Freire, 1970). Başka bir ifadeyle eğitim bireyleri edilgen konumda tutan ve onları mevcut yapıya entegre eden bir araç olabileceği gibi, aynı zamanda bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal gerçekliği sorgulamalarını, bu gerçekliğe dair farkındalık geliştirmelerini ve bu farkındalıkla birlikte toplumsal değişim süreçlerine aktif biçimde katılmalarını sağlayan bir özgürlük pratiğine de dönüşebilir. Freire bu iki yaklaşımdan ikincisini benimsemekte ve baskıcı ve edilgenleştirici eğitim sistemini tasvir eden “Bankacı Eğitim Modeli”ni eleştirmektedir.

Problem tanımlayıcı eğitime göre eğitim bireyin özgürleşmesini ve dünyayla kurduğu ilişkide özneleşmesini mümkün kılan bir süreçtir ve bu bağlamda problem tanımlayıcı eğitim bankacı eğitim modeline karşı kökten bir çözüm sunmaktadır. Problem tanımlayıcı eğitim öğrenciyi bilgi üreten, sorgulayan ve toplumsal gerçekliği dönüştürme kapasitesine sahip bir özne olarak kabul etmektedir. Bu modelde öğrenme süreci öğretmen ve öğrencinin karşılıklı etkileşimine dayalı diyalogun önemli olduğu bir zeminde şekillenmekte ve bu etkileşim bireyin hem kendisini hem de toplumu dönüştürmesine olanak tanımaktadır. Bu tür bir eğitimde öğretmen bilgiyi basitçe aktarmak yerine öğrencinin eleştirel düşünme yetilerini merkeze alan bir öğrenme süreci kurgulamakta; bu doğrultuda soru sorma ve konuları sorunlaştırma yoluyla öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Mayo, 2004). Eğitim süreçleri öğrencilerin günlük yaşam deneyimlerinden beslenmeli, onların karşılaştıkları somut sorunlara odaklanmalı ve bireylerin yaşamlarındaki gerçeklikleri sorgulayıp fark etmelerine olanak tanımalıdır. Başka bir anlatımla öğretim yalnızca belirli içeriklerin öğrenciye aktarılmasıyla sınırlı bir süreç olarak görülmemekte, öğrenme de öğretmenin sunduğu bilgilerin pasif bir biçimde ezberlenmesi anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla eğitim öğretmenin eleştirel bir bilinçle öğrenme sürecini yapılandırması ve öğrencinin bu sürece aynı ölçüde eleştirel bir farkındalıkla katılması gereken karşılıklı bir etkileşim süreci olarak kurgulanmalıdır. Bu bağlamda bankacı eğitim modelinin hiyerarşik ve otorite merkezli yapısına karşın problem tanımlayıcı eğitim daha özgürlükçü, demokratik ve katılımcı bir eğitimi savunmaktadır (Freire, 2019).

Bankacı eğitim modeli geleneksel eğitim anlayışında öğrencilerin pasif bilgi alıcıları olarak konumlandığını; öğretmenin ise bilgiyi tek taraflı olarak aktaran otorite figürü olduğunu ortaya koyarak geleneksel eğitim sisteminin tahakküm ilişkilerini yeniden ürettiğini göstermeye çalışmaktadır (Freire, 1970). Başka bir anlatımla bankacı eğitim modelinde bilgi kendilerini bilgili gören kişiler tarafından bilgiye sahip olmadığı varsayılan öğrencilere bir lütuf olarak sunulmaktadır. Bu tür bir eğitimde öğrenciler bilgi üretme yeterliliklerini reddederek başkalarının üretilmiş bilgiyi sorgulamaksızın içselleştirme eğilimi göstermekte ve özne konumundan nesne konumuna koyulmaktadır. Böylece eleştirel düşünmenin ve diyalogun önünü kapatılmaktadır (Freire & Faúndez, 1989). Bu bağlamda öğretmen eylemin öznesi olurken, öğrenci ancak öğretmenin eylemine dolaylı biçimde katıldığı yanılsamasıyla hareket etmektedir (Spring, 2014). Öğrenciler kendilerine aktarılan bilgileri yalnızca depolamakla meşgul olduklarında eleştirel düşünme yetilerini geliştirmekten ve dünyayı dönüştürme potansiyelinden giderek uzaklaşmaktadırlar. Öğrencilerin yaratıcı kapasitelerini bastıran bankacı eğitim modeli mevcut toplumsal yapının korunmasını amaçlayan baskıcı grupların çıkarlarını gözetmekte ve bu yönüyle egemenliğin sürdürüldüğü bir araç olarak işlev görmektedir.

Eleştirel pedagoji toplumsal adaletin teşvik edilmesi ve bireylerin eleştirel bilinç kazanmaları için vazgeçilmez bir eğitim paradigması olarak eğitim literatüründe önemli iç görüler sunmaktadır. Eğitimde eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan araştırmaların sayısında son yıllarda önemli bir artış gözlemlenmesine rağmen, Web of Science (WoS) veri tabanında yer alan makalelere ilişkin sistematik inceleme çalışmalarının sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Eleştirel pedagojiye ilişkin bibliyometrik çalışmaların da sınırlı sayıda olduğu fark edilmiştir (Ural & Çalmaşur, 2023; Ural & Özdemir, 2025) Bu araştırmanın özgün yönü WoS veri tabanında yer alan ve yüksek etki düzeyine sahip dergilerde yayımlanan makaleleri kapsamı ve literatürdeki yüksek nitelikli yayınların sistematik bir biçimde analiz edilmesini sağlamasıdır. Bununla birlikte çalışma WoS veri tabanındaki sınırlılıkları ve uluslararası yayın eğilimlerini değerlendirmekte, eleştirel pedagojinin güncel yönelimlerine dair derinlemesine bir perspektif sunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, eleştirel pedagoji alanında mevcut literatürü sistemli bir biçimde incelemek ve bibliyografik bir analiz yaparak bu alandaki araştırma eğilimlerini ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında yanıtı aranan araştırma soruları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmalarda öne çıkan dönemler, çalışmaların coğrafi dağılımı, uluslararası iş birlikleri ile en üretken ülkelerin ve bu ülkelerin yayın performanslarının özellikleri nelerdir?
2. Eleştirel pedagoji literatüründeki öne çıkan üniversitelerin, dergilerin ve araştırmacıların dağılımı nasıldır?
3. Eleştirel pedagojiye ilişkin çalışmalar hangi temalar altında toplanmaktadır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, veri kaynağı, veri toplama süreci, verilerin analizi ve geçerlik ve güvenirlik başlıklarına ilişkin bilgiler verilmektedir.

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nicel araştırma türlerinden biri olan bibliyometrik yöntem tercih edilmiştir. Bibliyometrik analiz belirli bir alandaki bilimsel üretimin gelişim sürecini ve ortaya çıkan yeni eğilimleri kapsamlı bir biçimde ortaya koyan sistematik ve etkili bir yöntemdir (Donthu vd., 2021). Bibliyometrik analiz çalışmaları ele alınan araştırma konusuna ilişkin mevcut durumun detaylı bir şekilde ortaya konulmasını sağlamakla kalmayıp konuya dair gelecekteki gelişim ve eğilimler hakkında da önemli içgörüler sunmaktadır (Zupic & Čater, 2015).

2.2. Veri Kaynağı

Araştırmanın verileri WoS veri tabanında taranan makalelerden elde edilmiştir. WoS dergiler, konferans bildirileri, kitaplar ve veri derlemelerini içeren bilimsel ve akademik yayınlara odaklanan seçici bir atf indeksidir ve bu yönüyle nitelikli literatüre erişim sağlayan güvenilir bir kaynak niteliği taşımaktadır (Birkle vd., 2020). WoS çok disiplinli yapısı ve seçici içerik politikasıyla öne çıkan bir akademik veri tabanı olmasının yanı sıra içeriğinin tematik alanlar ve içerik türlerine göre yapılandırılmış alt dizinler aracılığıyla sunulması nedeniyle araştırmacılara sistematik erişim olanağı sağlamaktadır (Pranckutė, 2021) WoS veri tabanı hem çeşitli kaynakları içerdiği hem de SCI, SSCI, SCI-Expanded gibi farklı veri tabanlarını bünyesinde bulundurduğu için çalışma kapsamında tercih edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Veri seti eleştirel pedagojiyle ilişkili yayınları kapsayacak şekilde yapılan bir sorgulama sonucunda 26 Aralık 2024 tarihinde erişilerek elde edilmiştir. Eleştirel pedagoji ile ilgili detaylı bir literatür taraması yapılarak bu alandaki anahtar kavramları belirlenmiş ve bu bağlamda kapsamlı bir arama dizesi oluşturulmuştur. Anahtar kelimelere dayalı bu strateji ilgili literatürün belirlenmesi açısından güvenilir bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Gümüş vd., 2019). Bu süreçte PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) ilkeleri (Moher vd., 2009) benimsenmiş ve araştırmanın sistematik bir çerçevede yürütülmesi sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında WoS veri tabanında şu arama dizesi kullanılmıştır: (TS=("critical pedagogy" OR "critical education" OR "transformative pedagogy" OR "critical literacy" OR "emancipatory education" OR "pedagogy of the oppressed" OR "critical teaching" OR "critical educational theory" OR "social justice education" OR "critical praxis")) . Arama dizesi başlık, özet, anahtar kelimeler ve sistem tarafından üretilen ek anahtar kelimeler (keyword plus) üzerinden taranmış ve toplamda 3458 araştırmaya erişilmiştir. Bir sonraki aşamada arama sonuçlarının kapsamı araştırma makaleleri, derleme makaleleri ve erken görünüm makaleleri ile sınırlandırılmış ve kitap bölümü, bildiri ya da rapor gibi makale dışında kalan 1396 yayın araştırma dışında tutularak veri seti 2062 makale ile sınırlandırılmıştır. Daha sonra makaleler

SSCI, SCI-Expanded, ESCI ve AHCI tarafından indekslenen dergilerde yayımlanan makalelerle sınırlandırılmış ve bu sınırlamanın dışında kalan 98 makale kapsam dışı bırakılarak veri seti 1970 olarak elde edilmiştir. Makaleleri ilgili indeksler ile sınırlı tutma kararının temelinde bu indekslerde taranan makalelerin yüksek etki derecesi, dergilerin makale kabul sürecinde takip ettikleri bilimsel ve etik değerlere bağlılık, makale inceleme sürecinin şeffaflığı ve kör hakemlik prosedürü gibi faktörleri esas almaları bulunmaktadır. Sonraki aşamada yazım dili İngilizce olarak sınırlandırılmış ve diğer dillerde yazılmış olan 162 makale kapsam dışında tutulmuştur. Araştırmacı her bir makaleyi titizlikle ön incelemeden geçirmiş ve eğitim ve eleştirel pedagoji bağlantısı olmayan toplam 249 makale kapsam dışında tutularak 1559 makale ile veri seti analize hazır hale getirilmiştir. Bu süreçte konu ile bağlantılı olmayan makalelerin oldukça büyük bir çoğunluğunun veri setine dahil edilmiş olmasının temel nedeninin arama sorgusunda kullanılan sistem tarafından üretilen ek anahtar sözcükler olduğu tespit edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Titiz bir süreç sonunda elde edilen veri setinin analiz sürecinde Excel, R Studio ve Biblioshiny (Aria & Cuccurullo, 2017) yazılımları tercih edilmiştir. Araştırmanın amacı ve problemi temelinde ilk olarak ilgili literatüre dair betimleyici bulgulara erişebilmek amacıyla alana ilişkin yayın eğilimlerine ve dağılımlarına dair temel açıklayıcı analizler gerçekleştirilmiş, eleştirel pedagoji çalışmalarındaki en etkili üniversiteler, dergiler ve araştırmacılar incelenmiş ve araştırma konularının dönemsel eğilimleri ile ilgili alanın kavramsal çerçevesi ve entelektüel altyapısının belirlenmesi hedeflenmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Bibliyometrik araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik çalışmanın bilimsel niteliğini güvence altına alan temel ölçütler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın iç geçerliğini sağlamak amacıyla literatür taramasında kullanılacak yayınların seçimine yönelik “dahil etme” ve “hariç tutma” ölçütleri titizlikle belirlenmiştir. Bu sürecin yalnızca araştırmacının öznel yargılarıyla sınırlı kalmaması adına, eleştirel pedagoji alanında uzman iki araştırmacının görüşüne başvurulmuş ve kriterler bu doğrultuda netleştirilmiştir. Söz konusu ölçütler araştırmanın dış geçerliğini destekleyecek biçimde açıkça ifade edilmiş ve araştırmanın kapsamını belirleyen sınırlılıklar ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Veri toplama ve analiz süreçlerinin şeffaf biçimde raporlanması hem sürecin izlenebilirliğini artırmakta hem de araştırmanın dış geçerliğine katkı sunmaktadır. İç güvenilirliği sağlamak adına elde edilen bulguların metin, tablo ve görsellerle uyumlu biçimde rapor edilmesine özen gösterilmiş; böylelikle tutarlılık ve nesnellik ilkeleri gözetilmiştir. Dış güvenilirlik kapsamında ise analiz sonucunda elde edilen bulgular eleştirel pedagoji alanında deneyimli bağımsız iki uzmana sunulmuş; ilgili uzmandan alınan geribildirimler doğrultusunda yorumların nesnelliği kontrol edilmiştir. Tüm bu aşamalar çalışmanın bilimsel standartlara uygun olarak yapılandırıldığını ve eleştirel pedagojik perspektifin analitik biçimde yansıtıldığını göstermektedir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ayrı başlıklar altında sunulmaktadır.

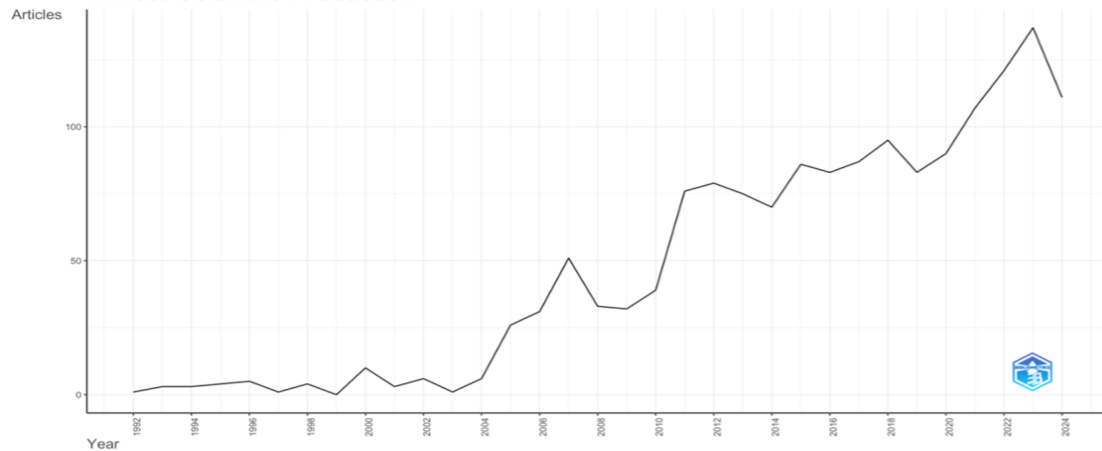
3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda eleştirel pedagoji alanında öne çıkan dönemler, çalışmaların coğrafi dağılımı, uluslararası iş birlikleri ile en üretken ülkelerin ve bu ülkelerin yayın performanslarına ilişkin veriler sunulmaktadır.

Tablo 1*Veri Setine İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler*

Değişken	Bulgu
Makalelerin yayımlandığı zaman aralığı	1992-2024
Makalelerin yayımlandığı dergi sayısı	329
Makale sayısı	1559
Yıllık büyüme oranı (%)	15.86
Makalelerin Ortalama Yayın Yaşı	7.83
Makale Başına Ortalama Atıf Sayısı	11.58
Makalelerin Kaynakçalarında Yer Alan Araştırma Sayısı	56381
Yazarların Kullandığı Anahtar Sözcük Sayısı	3298
Toplam Yazar Sayısı	2558
Tek Yazarlı Makaleler	733
Makale Başına Ortak Yazar Sayısı	1.86
Uluslararası Ortak Yazarlıklar (%)	8.53

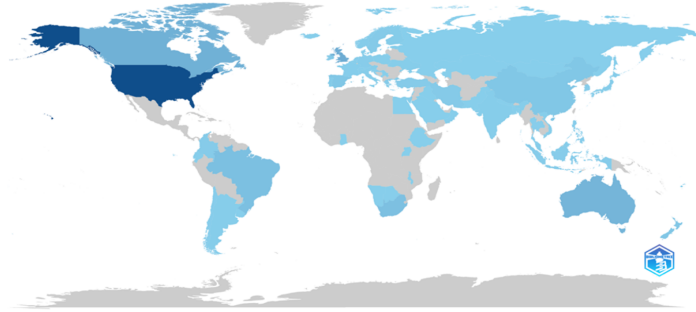
Tablo 1’de veri setine ilişkin tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde çalışmaların yayımlandığı zaman aralığının 1992-2024 yıllarını kapsadığı ve bu süre zarfında toplam 1559 makalenin yayımlandığı saptanmıştır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Makaleler 329 farklı akademik dergide yayımlanmış olup, bu durum alanın çeşitliliğini ve disiplinlerarası etkileşim potansiyelinin oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Eleştirel pedagojiye ilişkin literatürün yıllık büyüme oranı %15.86 olarak hesaplanmış ve bu oran eleştirel pedagojiye yönelik akademik ilgide istikrarlı bir artış olduğunu göstermiştir. Makalelerin ortalama yayın yaşı 7.83 yıl olarak belirlenmiştir. Bu bulgu ilgili kavrama ilişkin literatürün güncel ve dinamik bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Makale başına düşen ortalama atıf sayısı 11.58 olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte makalelerin kaynakçalarında toplamda 56381 çalışmaya atıfta bulunulmuş olması alanın zengin bir teorik temele dayandığını ortaya koymaktadır. Eleştirel pedagojiye ilişkin çalışmalarda araştırmacılar toplamda 3298 anahtar sözcük kullanmışlardır. 1559 makalede toplam yazar sayısı 2558 olurken, söz konusu makalelerin 733’ü tek yazar tarafından yazılmıştır. Ayrıca, makalelerin % 8.53’ünün uluslararası ortaklıklarla yazılmış olması dikkat çekici bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 1*Yayımlanmış Makalelerin Kronolojik Dağılımı*

Şekil 1 eleştirel pedagojiye ilişkin WoS veri tabanında yayınlanan makalelerin kronolojik dağılımını göstermektedir. Şekil 1 incelendiğinde 1992-2000 yılları arasında yayın sayısının (WoS veri tabanından elde edilen veri) oldukça sınırlı kaldığı ve bu dönemde eleştirel pedagojinin akademik ilgiyi henüz geniş ölçekte çekmediği görülmektedir. Buna karşın 2004 sonrası dönemde yayın sayısında kademeli bir artış dikkat çekmektedir. Bu artış eleştirel pedagojiye yönelik akademik farkındalığın arttığını ve araştırma faaliyetlerinin giderek yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle 2010 yılından itibaren alandaki akademik üretimde belirgin bir yükseliş yaşanmış, bu eğilim 2020'li yıllarda hızlanarak devam etmiştir. 2022 yılı (Makale Sayısı=122) ise alandaki yayın sayısının zirve yaptığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Ancak 2024 (Makale Sayısı=89) yılında yayın sayısında gözlemlenen azalma eleştirel pedagojiye yönelik araştırma dinamiklerinin yeniden şekillenebileceğine işaret etmektedir. Genel eğilim değerlendirildiğinde eleştirel pedagoji alanındaki araştırmaların yükselen bir ivmeye sahip olduğu söylenebilir.

Şekil 2

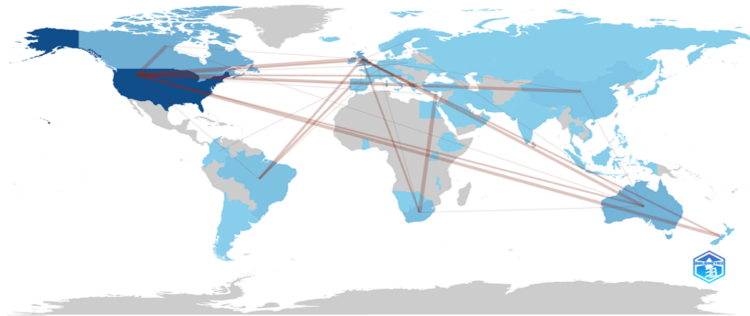
Makalelerin Coğrafi Dağılımını Yansıtan Isı Haritası

Şekil 2 eleştirel pedagoji üzerine yapılan çalışmaların ülkeler bazında bilimsel üretim düzeyini ortaya koymaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Haritada kullanılan renk tonları ülkelerin bilimsel üretim yoğunluğuna ilişkin bilgiler sunmaktadır. Koyu mavi tonları eleştirel pedagoji alanında en yüksek bilimsel üretime sahip ülkeleri temsil ederken, açık tonlar bu alandaki nispeten düşük üretim düzeylerini işaret etmektedir. ABD (Makale Sayısı=651) eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmalarda öncü ülke olarak göze çarpmakta, Birleşik Krallık (Makale Sayısı=158) ve Kanada (Makale Sayısı=145) ilgili literatüre yaptıkları güçlü katkılarla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Kuzey Amerika ve Avrupa'nın eleştirel pedagojiye ilişkin güçlü bilimsel katkılar sağladığı, bununla birlikte Afrika ve Güney Amerika ülkelerinin de bu alanda yükselen bir ivme sergilediği söylenebilir.

Şekil 3

Uluslararası İşbirliğini Yansıtan Harita

Şekil 3'te eleştirel pedagoji alanındaki akademik işbirliklerinin küresel dağılımını yansıtan coğrafi düzeyde bir harita sunulmaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Haritadaki mavi tonlarının yoğunluğu her bir ülkenin ürettiği yayın sayısını yansıtırken; koyu tonlar daha yüksek yayın sayılarını ifade etmektedir. Ülkeler arası araştırmacı iş birlikleri ise kırmızı çizgilerle görselleştirilmiştir. Veri seti incelendiğinde ABD ile Birleşik Krallık arasında 59, ABD ile Kanada arasında 50 ve ABD ile Avustralya arasında ise 24 ortak yayının bulunduğu uluslararası iş birliklerine rastlanmıştır; bu doğrultuda uluslararası ortak yazarlık oranı %8.53 olarak belirlenmiştir. İlgili harita detaylı bir şekilde incelendiğinde özellikle ABD'nin bu alandaki merkezi rolü göze çarpmaktadır. ABD Avrupa ve Asya'daki ülkelerle gerçekleştirdiği yoğun işbirlikleriyle eleştirel pedagoji çalışmalarında önemli bir liderlik pozisyonu üstlenmektedir. Bu durum ABD'nin eleştirel pedagoji araştırmalarındaki güçlü akademik altyapısının ve uluslararası alandaki etkisinin açık bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Avrupa'da Birleşik Krallık ve İspanya gibi ülkeler ABD ile yoğun akademik bağlantılar kurmuşlardır. Bu ülkeler eleştirel pedagoji çalışmalarının disiplinler arası boyutlarını derinleştiren ortak yayınlarla bu alanın gelişimine katkı sağlayarak ABD ve Avrupa'nın işbirliği içinde eleştirel pedagojiye ilişkin özgün perspektifler geliştirmesine destek olmaktadır. Bu bağlamda bu işbirlikleri eleştirel pedagoji çalışmalarının farklı sosyo-kültürel bağlamlarda nasıl uygulandığını anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu küresel işbirliği ağları eleştirel pedagojiye ilişkin teorik ve pratik bilgi birikiminin farklı coğrafyalarda nasıl zenginleştiğini göstermektedir.

Tablo 2

En Çok Atıf Alan 10 Ülkenin Sıralaması

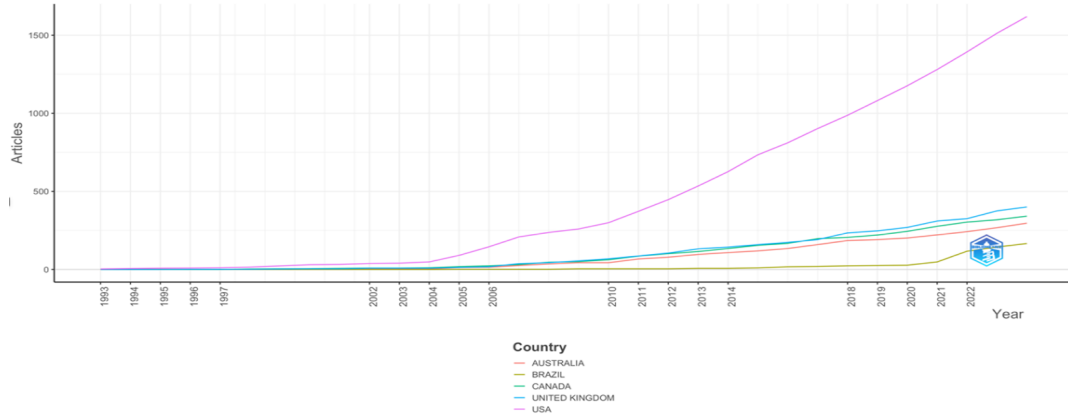
Ülkeler	Toplam Atıf Sayısı	Makale Başına Ortalama Atıf Sayısı
ABD	8739	14.30
Birleşik Krallık	2314	14.70
Avustralya	2126	18.30
Kanada	1452	10.60
Güney Afrika	537	8.70
Yeni Zelanda	428	11.30
Çin	311	8.20
İsrail	170	6.80
İrlanda	170	6.50
İsveç	123	6.20

Tablo 2 eleştirel pedagoji literatürüne ilişkin ülkeler bazında toplam atıf sayıları ve makale başına düşen ortalama atıf sayılarını göstermektedir (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu veriler ülkelerin eleştirel pedagoji alanındaki akademik katkı düzeylerini ve çalışmalarının etki seviyelerini değerlendirme açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. ABD (Toplam Atıf=8739, Makale Başına Ortalama Atıf=14.30) bu alanda öncü ülke olarak dikkat çekmektedir. Bu bulgu ABD'nin eleştirel pedagoji literatürünün gelişimine liderlik ettiğini ve bu alanın küresel boyutlardaki gelişiminde merkezi bir konumda olduğunu göstermektedir. Birleşik Krallık (Toplam Atıf=2314, Makale Başına Ortalama Atıf=14.70) ve Avustralya (Toplam Atıf=2126, Makale Başına Ortalama Atıf=18.30), bu alanda güçlü bir akademik üretkenlik sergilemektedir. Özellikle Avustralya'nın makale başına düşen yüksek atıf ortalaması bu ülkede üretilen eleştirel pedagoji çalışmalarının geniş bir akademik etki alanına sahip olduğuna ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Kanada (Toplam Atıf=1452, Makale Başına Ortalama Atıf=10.60) ve Yeni Zelanda (Toplam Atıf=428, Makale Başına Ortalama Atıf=11.30) eleştirel pedagoji çalışmalarında Anglo-Sakson akademik çevrelerinin belirgin bir katkısını yansıtmaktadır. Güney Afrika (Toplam Atıf=537, Makale Başına Ortalama Atıf=8.70) ise eleştirel pedagoji perspektifinin Afrika bağlamındaki uygulamalarına ışık tutmaktadır. Bu durum eleştirel pedagojinin sömürgecilik sonrası eğitim sistemlerindeki dönüştürücü rolünü anlamak açısından önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Çin (Toplam Atıf=311, Makale Başına Ortalama Atıf=8.20) ve İsrail (Toplam

Atıf=170, Makale Başına Ortalama Atıf=6.80) gibi ülkeler de eleştirel pedagoji literatürünü çeşitlendiren ve farklı bağlamlara entegre eden önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu durum eleştirel pedagoji çalışmalarının küresel akademik bağlamda artan önemini ve uygulama alanlarını genişletme potansiyelini açıkça yansıtmaktadır.

Şekil 4

En Üretken 5 Ülkenin Yıllara Göre Yayın Performansı

Şekil 4 eleştirel pedagojiye ilişkin akademik yayınların yıllara göre üretim performansını en fazla yayın yapan beş ülke özelinde göstermektedir (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu bağlamda sırasıyla ABD (Makale Sayısı=651), Birleşik Krallık (Makale Sayısı=158), Kanada (Makale Sayısı=145), Avustralya (Makale Sayısı=126) ve Brezilya (Makale Sayısı=55) eleştirel pedagojiye ilişkin makalelerin yayımlandığı ilk beş ülke olarak dikkat çekmektedir. Şekil 4'te yer alan veriler ABD'nin eleştirel pedagoji literatüründe uzun yıllardır lider konumunda olduğunu ve bu alandaki yayın sayısının özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren düzenli ve hızlı bir artış sergilediğini ortaya koymaktadır. ABD'nin ardından Birleşik Krallık ve Kanada bu alandaki akademik katkılarını istikrarlı bir şekilde artırmış ve son yıllarda kayda değer bir yayın hacmine ulaşmıştır. Brezilya ve Avustralya gibi ülkelerin ise 2010 sonrası dönemde eleştirel pedagoji literatürüne yönelik artan bir ilgi gösterdiği ve bu ülkelerdeki akademik üretkenliğin küresel trendle paralel bir şekilde yükseldiği gözlemlenmektedir. Bu veriler eleştirel pedagoji alanında küresel çapta artan bir akademik ilginin varlığını ve bu ilginin farklı kıtalardaki ülkeler tarafından farklı oranlarda şekillendirildiğini ortaya koymaktadır.

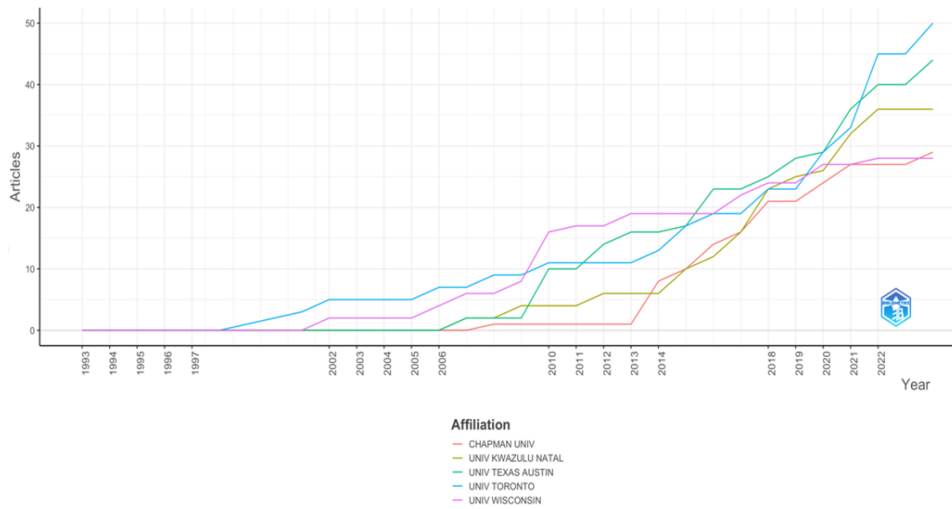
3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Eleştirel pedagoji çalışmalarındaki öne çıkan üniversitelerin, dergilerin ve araştırmacıların dağılımına ilişkin veriler bu bölümde sunulmaktadır.

Tablo 3*En Üretken 10 Üniversite*

Üniversiteler	Ülke	Yayın Sayısı
University of Toronto	ABD	50
University of Texas	ABD	44
University of KwaZulu-Natal	Güney Afrika	36
Chapman University	ABD	29
University of Wisconsin	ABD	28
The University of Auckland	Yeni Zelanda	27
University of California	ABD	26
University of Witwatersand	Güney Afrika	25
The Ohio State University	ABD	25
Victoria University	Avustralya	24

Tablo 3 eleştirel pedagoji alanına yönelik yayın üretiminde öne çıkan üniversitelere ilişkin veriler sunmaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). İlk sırada University of Toronto yer almakta (Yayın Sayısı=50) ve bu üniversiteyi University of Texas (Yayın Sayısı=44) takip etmektedir. Üçüncü sırada ise Güney Afrika'dan University of KwaZulu-Natal (Yayın Sayısı=36) ile yer almaktadır. Listenin geri kalanı ağırlıklı olarak ABD merkezli üniversitelerden oluşmakla birlikte Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Avustralya gibi farklı bölgelerden kurumlar da listede kendine yer bulmuştur. University of Toronto'nun liderliği bu üniversitenin eleştirel pedagoji alanındaki akademik katkısının ve araştırma kapasitesinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde University of Texas'ın ikinci sıradaki konumu bu üniversitenin alanın gelişimine yaptığı sistematik katkıları vurgulamaktadır. Özellikle University of KwaZulu-Natal ve University of Witwatersand gibi Güney Afrika üniversitelerinin listede yer alması eleştirel pedagoji çalışmalarının küresel ölçekte yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir. Tablo 3 incelendiğinde eleştirel pedagoji alanında yayın üreten ilk 10 üniversitenin çeşitliliği dikkat çekicidir. ABD merkezli üniversitelerin baskınlığı bu ülkedeki güçlü akademik altyapıyı ve eleştirel pedagojiye yönelik yüksek düzeydeki ilgi ve kaynak tahsisini yansıtırken; Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Avustralya gibi bölgelerden kurumların da listeye dahil olması eleştirel pedagoji literatürünün coğrafi olarak geniş bir yayılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 5*Performansı En Üretken 5 Üniversitenin Yıllara Göre Yayın Performansı*

Şekil 5'te eleştirel pedagojiye ilişkin en üretken 5 üniversitenin yıllara göre yayın performansına yönelik veriler sunulmaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Şekil 5 incelendiğinde 2000'li yılların başlarından itibaren eleştirel pedagoji çalışmalarında kayda değer bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. University of Toronto (Makale Sayısı=50) özellikle 2015 yılından itibaren bu alandaki yayınlarını önemli ölçüde artırmış ve lider konuma gelmiştir. Benzer şekilde University of Texas Austin (Makale Sayısı=44) ve University of KwaZulu-Natal (Yayın Sayısı=36) 2011 sonrası dönemde önemli bir performans sergileyerek eleştirel pedagoji çalışmalarında öncü üniversiteler arasında yer almıştır. Chapman University (Makale Sayısı=29) ve University of Wisconsin (Makale Sayısı=28) ise nispeten daha dengeli bir artış eğrisi ile katkı sağlamış, özellikle 2014 yılından itibaren üretkenliklerini artırmıştır. Bu eğilimler bu üniversitelerin eleştirel pedagoji alanındaki araştırma kapasitelerini artırdığını ve bu disipline önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4

En Fazla Makale Yayımlayan 10 Dergi

Dergi	Makale Sayısı	Aldığı Toplam Atıf Sayısı	Derginin Yayın Hayatına Başlangıç Tarihi
Journal For Critical Education Policy Studies	75	6	2003
Equity & Excellence in Education	45	13	1984
Educational Philosophy and Theory	37	17	1969
Policy Futures in Education	37	14	2003
Critical Education	30	21	2010
Journal of Adolescent & Adult Literacy	28	34	1995
Educational Studies-Aesa	27	8	1970
Teachers College Record	27	20	1900
Curriculum Inquiry	26	170	1971
Teaching in Higher Education	24	10	1996

Tablo 4'te eleştirel pedagoji alanında en fazla makale yayımlayan ilk 10 derginin sıralaması, yayımlanan makale sayıları, aldıkları toplam atıf sayıları ve dergilerin yayın hayatına başlangıç tarihleri sunulmaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu veriler eleştirel pedagoji literatürüne yön veren temel yayın organlarını belirlemek ve bu alanın bilimsel gelişimindeki öncü aktörleri ortaya koymak açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Tablo 4 incelendiğinde Journal for Critical Education Policy Studies (Makale Sayısı=75, Atıf Sayısı=6) eleştirel pedagoji alanında en fazla yayın yapan dergi konumundadır. Ancak bu derginin düşük sayıda atıf almış olması yayın sayısının yüksekliği ile atıf etkisinin aynı doğrultuda ilerlemediğine işaret etmektedir. Bu durum derginin yayınlarının daha çok bölgesel veya spesifik bir akademik topluluğa hitap ettiği ya da alandaki diğer yayın organlarına kıyasla daha az referans gösterildiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan Equity & Excellence in Education (Makale Sayısı=45, Atıf Sayısı=13) ve Educational Philosophy and Theory (Makale Sayısı=37, Atıf Sayısı=17) gibi dergiler sırasıyla eleştirel pedagoji alanındaki katkılarını sürdürmekte ve atıf sayıları ile de bu alandaki etkilerini göstermektedir. Özellikle Educational Philosophy and Theory 1969 yılında yayın hayatına başlamış olmasının sağladığı tarihsel avantajla eleştirel pedagoji çalışmalarına erken dönemlerden itibaren katkıda bulunmuş ve bu katkılarının akademik çevrelerde önemli bir karşılık bulduğu görülmektedir. Daha yakın dönemde yayın hayatına başlayan Critical Education (Makale Sayısı=30, Atıf Sayısı=21) ve Policy Futures in Education (Makale Sayısı=37, Atıf Sayısı=14) dergileri kısa süre içinde eleştirel pedagoji alanında etkili bir konum elde etmişlerdir. Tablo 4'teki veriler ayrıca Curriculum Inquiry dergisinin eleştirel pedagoji alanındaki özgün konumunu vurgulamaktadır. Bu dergi (Makale Sayısı=26, Atıf Sayısı=170) toplam üretim açısından listenin alt sıralarında yer almasına rağmen yüksek atıf sayısı ile alanın en etkili

dergilerinden biri olmuştur. Bu durum Curriculum Inquiry dergisinin yayınlarının akademik çevrelerde geniş bir kabul gördüğünü ve bu makalelerin alandaki teorik ve metodolojik tartışmalara derin etkiler yaptığını göstermektedir.

Tablo 5

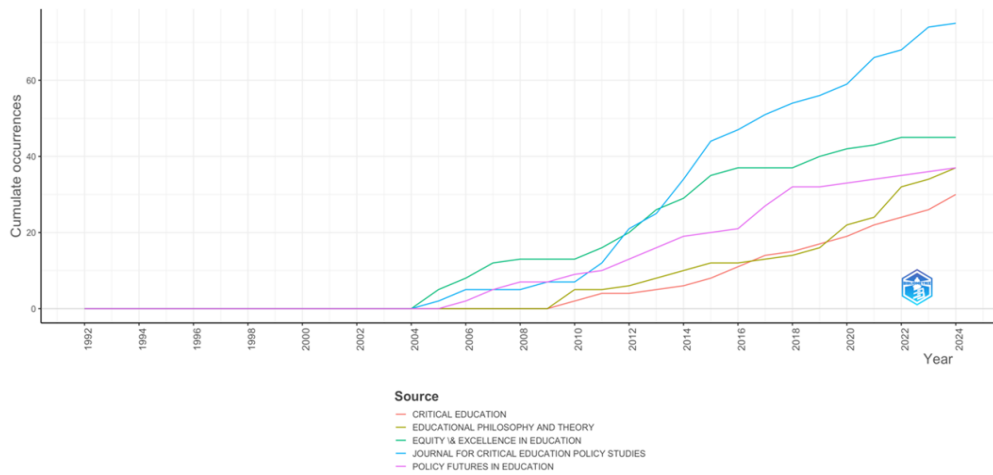
En Fazla Atıf Alan 10 Dergi

Dergi	Makale Sayısı	Aldığı Toplam Atıf Sayısı	Derginin Yayın Hayatına Başlangıç Tarihi
Harvard Educational Review	16	590	1930
Journal of Adolescent & Adult Literacy	28	431	1995
Teaching and Teacher Education	13	350	1985
Journal of Teacher Education	6	321	1950
Teachers College Record	27	300	1900
Theory Into Practice	13	253	1962
Equity & Excellence in Education	45	249	1984
American Educational Research Journal	4	239	1964
Journal of Education Policy	3	211	1986
Educational Philosophy and Theory	37	204	1969

Tablo 5’te eleştirel pedagoji alanında en fazla atıf alan ilk 10 derginin makale sayısı, aldıkları toplam atıf sayısı ve yayın hayatına başlangıç tarihleri yer almaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Harvard Educational Review (Makale Sayısı=16, Toplam Atıf Sayısı=590) dergisinin eleştirel pedagoji alanındaki önemi açıkça görülmektedir. 1930 yılında yayın hayatına başlayan derginin listenin zirvesinde yer alması bu dergide yayımlanan çalışmaların alan üzerindeki yüksek etkisini göstermektedir. Benzer şekilde Journal of Adolescent & Adult Literacy (Makale Sayısı=28, Toplam Atıf Sayısı=431) eleştirel pedagoji alanına ilişkin üretken bir dergi olmasının yanı sıra aldığı atıf sayısı ile alanın temel yayın organlarından biri olmuştur. Bununla birlikte Teaching and Teacher Education (Makale Sayısı=13, Toplam Atıf Sayısı=350) ve Journal of Teacher Education (Makale Sayısı=6, Toplam Atıf Sayısı=321) gibi öğretmen eğitime ilişkin yayın yapan dergiler en fazla atıf alan dergiler sıralamasında göze çarpmaktadır.

Şekil 6

En Fazla Makale Yayınlayan İlk 5 Derginin Yıllara Göre Yayın Performansı

Şekil 6 eleştirel pedagoji alanında yapılan çalışmaların yayımlandığı akademik dergilerin yıllara göre yayın üretimindeki birikimli artışını göstermektedir (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu bağlamda sırasıyla Journal for Critical Education Policy Studies (Makale Sayısı=75), Equity & Excellence (Makale Sayısı=45), Educational Philosophy and Theory (Makale Sayısı=37), Policy Futures in Education (Makale Sayısı=37) ve Critical Education (Makale Sayısı=30) eleştirel pedagojiye ilişkin makalelerin yayımlandığı ilk beş dergi olarak dikkat çekmektedir. Veriler özellikle 2000'li yılların ortasından itibaren bu alandaki yayınların düzenli bir şekilde arttığını ve bu artışın 2010 sonrası dönemde daha da hızlandığını göstermektedir. Journal for Critical Education Policy Studies adlı derginin belirgin bir liderlik rolü üstlenmesi eleştirel pedagojiye ilişkin çalışmaların kapsamlı bir şekilde yayımlandığı öncü platformlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Equity & Excellence ve Educational Philosophy and Theory dergilerinin yayın performansındaki düzenli artış bu dergilerin eleştirel pedagojinin teorik ve uygulamalı boyutlarını kapsayan çalışmalara ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Critical Education dergisinin eleştirel pedagoji ile ilgili yayınlarının özellikle 2015 sonrası dönemde dikkat çekici bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu artış eleştirel pedagoji çalışmalarının akademik literatürde daha fazla görünürlük kazandığını ve daha geniş bir araştırma topluluğu tarafından benimsendiğini işaret etmektedir.

Tablo 6

En Üretken 10 Araştırmacı

Araştırmacı	Çalıştığı Kurum	Makale Sayısı	Toplam Atıf Sayısı
Zembylas, M.	Open University	13	29
Mclaren, P.	Chapman University	9	11
De Lissovoy, N.	University of Texas	7	7
Pillay, A.	University of Leeds	6	1
Rogers, R.	University of Missouri-St. Louis	6	12
Applebaum, B.	Syracuse University	5	5
Ford, D.R.	The Ohio State University	5	1
Giroux, H.A.	McMaster University	5	16
Jandric, P.	Zagreb University	5	4
Jeyaraj, J.J.	University of Dayton	5	16

Tablo 6'da eleştirel pedagoji alanında en fazla yayın yapan yazarlara ilişkin veriler sunulmaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu bağlamda araştırmacıların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen analiz Open University'de görev yapan Zembylas, M.'nin (Makale Sayısı=13, Toplam Atıf Sayısı=29) en üretken araştırmacı olduğunu ortaya koymaktadır. Zembylas'ın liderliğini Chapman University'den McLaren, P. (Makale Sayısı=9, Toplam Atıf Sayısı=11) ve University of Texas'tan De Lissovoy, N. (Makale Sayısı=7, Toplam Atıf Sayısı=7) takip etmektedir. Bu araştırmacılar eleştirel pedagojinin teorik ve pratik açılardan zenginleşmesine önemli katkılar sağlamışlardır. Bununla birlikte Giroux, H.A. (Makale Sayısı=5, Toplam Atıf Sayısı=16), Jeyaraj, J.J. (Makale Sayısı=5, Toplam Atıf Sayısı=16) ve Rogers, R. (Makale Sayısı=6, Toplam Atıf Sayısı=12) gibi araştırmacılar yapmış oldukları çalışmalara aldıkları atıflarla atıfla bu alana önemli katkı sağlamıştır. Araştırmacıların görev yaptıkları kurumların çeşitliliği eleştirel pedagoji çalışmalarının dünya genelinde farklı akademik ve sosyal bağlamlarda nasıl ele alındığını göstermektedir.

Tablo 7*En Çok Atıf Alan 10 Makaleye İlişkin Veriler*

Yazar	Yıl	Makalenin Adı	Dergi	Toplam Atıf Sayısı
Khalifa, M.A., Gooden, M.A., & Davis, J.E.	2016	Culturally responsive school leadership: A synthesis of the literature	Review of Educational Research	379
Luke, A.	2012	Critical literacy: Foundational notes	Theory Into Practice	245
Thomas, I.	2009	Critical thinking, transformative learning, sustainable education, and problem-based learning in universities	Journal of Transformative Education	204
Janks, H.	2000	Domination, access, diversity and design: A synthesis for critical literacy education	Educational Review	196
Cabrera, N.L., Milem, J.F., Jaquette, O., & Marx, R.W.	2014	Missing the (student achievement) forest for all the (political) trees: Empiricism and the Mexican American Studies controversy in Tucson	American Educational Research Journal	193
Diem, S., Young, M.D., Welton, A.D., Mansfield, K.C., & Lee, P.L.	2014	The intellectual landscape of critical policy analysis	Journal of Qualitative Studies in Education	182
González, N. & Moll, L.C.	2002	Cruzando el Puente: Building bridges to funds of knowledge	Educational Policy	181
Hackman, H.W.	2005	Five essential components for social justice education	Equity & Excellence in Education	155
Morales-Doyle, D.	2017	Justice-centered science pedagogy: A catalyst for academic achievement and social transformation	Science Education	154
Giroux, H.A.	2010	Bare pedagogy and the scourge of neoliberalism: Rethinking higher education as a democratic public sphere	Educational Forum	145

Tablo 7’de eleştirel pedagoji alanındaki en çok atıf alan çalışmalar, yayımlandıkları dergiler ve toplam atıf sayılarına ilişkin veriler yer almaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). İncelenen makaleler eleştirel pedagoji çerçevesinde kültürel duyarlılık, toplumsal adalet, eleştirel okuryazarlık ve neoliberalizm eleştirisi gibi farklı temalar üzerine yoğunlaşmış; alanın teorik ve pratik gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Öne çıkan çalışmalardan biri olan Khalifa vd. (2016) tarafından Review of Educational Research dergisinde yayımlanan "Culturally responsive school leadership: A synthesis of the literature" (Toplam Atıf Sayısı=379) başlıklı makale, kültürel

duyarlılık temelli okul liderliği konusuna odaklanmış ve alanın en etkili çalışmaları arasında yer almıştır. Bu çalışma okul liderliğinde kültürel çeşitliliğin önemine dikkat çekerek eleştirel pedagoji literatüründe merkezi bir yere sahip olmuştur. Luke (2012) tarafından Theory Into Practice dergisinde yayımlanan "Critical literacy: Foundational notes" (Toplam Atıf Sayısı=245) başlıklı makale eleştirel okuryazarlık konusundaki temel yaklaşımları sunmuş ve eleştirel pedagojinin eğitim programlarında daha geniş bir şekilde benimsenmesine katkı sağlamıştır. Thomas (2009) tarafından Journal of Transformative Education dergisinde yayınlanan "Critical thinking, transformative learning, sustainable education, and problem-based learning in universities" (Toplam Atıf Sayısı=204) başlıklı makale üniversitelerde eleştirel düşünme, dönüştürücü öğrenme, sürdürülebilir eğitim ve probleme dayalı öğrenme yaklaşımlarının etkileşimini inceleyerek yükseköğretimde nitelikli ve anlamlı öğrenme süreçlerine katkılarını ortaya koymaktır. Janks (2000) tarafından Educational Review dergisinde yayınlanan "Domination, access, diversity and design: A synthesis for critical literacy education" (Toplam Atıf Sayısı=204) başlıklı makale ise eleştirel okuryazarlığın farklı boyutlarını bir araya getiren kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Eleştirel pedagoji çalışmalarının hangi temalar altında toplandığına ilişkin veriler bu bölümde sunulmaktadır.

Şekil 7

En Sık Kullanılan Anahtar Kelime Bulutu

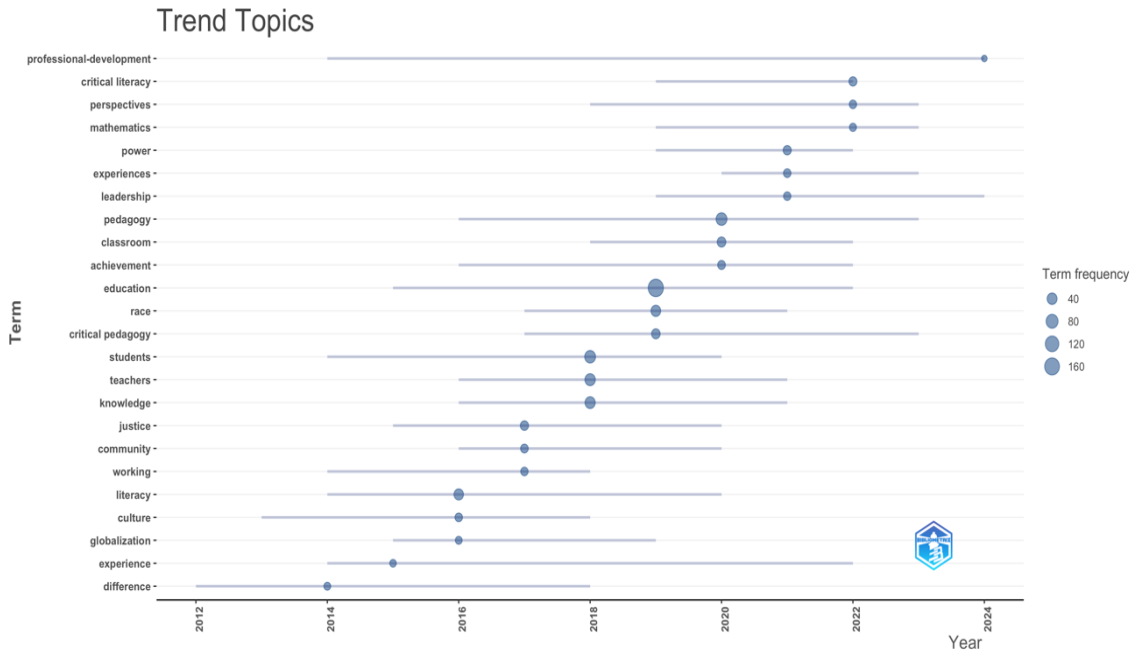
Şekil 7 eleştirel pedagoji üzerine yapılan bibliyometrik analizlerde öne çıkan anahtar kelimelerden oluşturulmuş kelime bulutunu temsil etmektedir (WoS veri tabanından elde edilen veri). Bu görselde eğitim (Toplam=676) kelimesinin merkezi bir konumda yer alması eleştirel pedagoji çalışmalarının temel odak noktasının eğitim süreci olduğunu göstermektedir. Eğitim kelimesinin bu merkezi rolü eleştirel pedagojinin eğitim sistemlerini dönüştürme, adil bir toplumsal yapı inşa etme ve bireylerin eleştirel bilinç geliştirmelerini sağlama misyonunu yansıtmaktadır. Pedagoji (Toplam=543) ve öğrenciler (Toplam=472) kelimeleri eleştirel pedagoji bağlamında eğitimin öğrenci merkezli bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durum eğitim süreçlerinin öğrencilerin yaşam deneyimlerini dikkate alarak yeniden yapılandırılmasını ve bireylerin toplumsal eşitsizlikler hakkında farkındalık kazanmasını hedefleyen bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler (Toplam=311) kelimesi, öğretmenlerin eleştirel pedagoji uygulamalarındaki aktif rolüne ve bu pedagojik

yaklaşımın etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin pedagojik bilgi ve becerilerle donatılması gerektiğine işaret etmektedir.

Kelime bulutunda dikkat çeken sosyal adalet (Toplam=121) ve çeşitlilik (Toplam=131) kelimeleri eleştirel pedagojinin sosyal adalet odaklı yapısını ve eğitim süreçlerinin toplumsal farklılıkları bütünleştirecek şekilde tasarlanması gerekliliğini yansıtmaktadır. Özellikle politika (Toplam=133) kelimesi eleştirel pedagoji bağlamında eğitim politikalarının ve toplumsal yapıların eşitsizlikleri yeniden üretmek yerine ortadan kaldırmaya yönelik bir yaklaşımla ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Son olarak program (Toplam=137) ve bilgi (Toplam=434) kelimeleri eleştirel pedagoji çalışmalarının program içeriğinin ve sunumunun eleştirel bir bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu iki kelime özellikle bilgi aktarımının pasif bir süreç olmaktan çıkarılarak öğrencilerin bilgiye eleştirel bir gözle yaklaşmasını teşvik eden bir öğrenme ortamının yaratılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 8

Araştırma Konularının Dönemsel Eğilimleri

Şekil 8 eleştirel pedagoji çalışmalarındaki konu odaklarının yıllar içinde gösterdiği eğilimleri ve araştırma alanlarındaki değişiklikleri ortaya koymaktadır (WoS veri tabanından elde edilen veri). Şekilde yatay eksen yılları, dikey eksen konu odaklarını ve daireler ise yoğunluğu göstermektedir. Bununla birlikte çizgilerin uzaması konuların güncelliğini koruduğunu göstermektedir. Şekil 8 incelendiğinde zaman içerisinde belirli kavramların öne çıktığı ve araştırma eğilimlerinde anlamlı değişimlerin yaşandığını görülmektedir. 2014 yılında farklılık (f=5) güncel konu olurken, 2015 yılında deneyim (f=7) konusunun ön plana çıktığı söylenebilir. 2016 yılında okuryazarlık (f=34), 2017 yılında adalet (f=18) ve 2018 yılında ise öğrenciler (f=55) konuları güncel konular olarak göze çarpmaktadır. Tüm dünyayı etkisine alan pandemi sürecinin başlangıç yılında eleştirel pedagoji çalışmalarında eğitim (f=173) konusu ön plana çıkmıştır. 2020 yılında pedagoji (f=57), 2021 yılında güç (f=17) ve 2022 yılında ise eleştirel okuryazarlık (f=16) konuları güncel konular olmuştur. Veri setinin elde edildiği tarihe kadar 2024 yılında ise mesleki gelişim (f=13) konusu ön plana çıkmıştır. 2017 yılından itibaren eleştirel pedagoji teriminin giderek daha sık kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu eğilim eleştirel pedagojiye yönelik akademik

ilginin bu dönemde yoğunlaştığını ve literatürde daha görünür hale geldiğini göstermektedir. Ayrıca adalet ve topluluk terimlerinin artış gösterdiği, eleştirel pedagojinin yalnızca eğitim süreçlerine değil toplumsal adalet ve topluluk inşasına da vurgu yaptığını ortaya koymaktadır. Öne çıkan bir diğer önemli bulgu öğretmenler ve öğrenciler kavramlarının paralel bir şekilde artış göstermesidir. Bu durum eleştirel pedagojinin öğretmen-öğrenci dinamiklerine odaklanarak sınıf içi uygulamalarda güç ilişkilerini ve pedagojik yaklaşımları dönüştürmeyi hedeflediğini yansıtmaktadır. Benzer şekilde eleştirel okuryazarlık teriminin 2019 sonrası belirgin bir artış göstermesi eleştirel okuryazarlık çalışmalarının bu eğitim araştırmalarında öncelikli bir konu haline geldiğini göstermektedir. Son olarak güç ve ırk gibi terimlerin ön plana çıkması eleştirel pedagoji çalışmalarının eğitimdeki güç ilişkilerini ve ırksal eşitsizlikleri sorgulayan yönüne dikkat çekmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada yapılan bibliyometrik analiz eleştirel pedagoji literatüründe öne çıkan dönemleri, ülkeleri, dergileri, araştırmacıları, uluslararası iş birliklerini ve alanın zaman içerisindeki kuramsal evrimini sistematik biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle Paulo Freire'nin öncülüğünde şekillenen bu alan Marksist eğitim yaklaşımları ve Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuram geleneğinden önemli ölçüde etkilenmiş; bu bağlamda sadece pedagojik pratikleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştürmeyi hedefleyen bir çerçeve sunmuştur. Dolayısıyla eleştirel pedagoji eğitim bilimlerinin sınırlarını aşarak daha geniş bir sosyal adalet ve özgürleşme perspektifiyle bütünlük bir kuramsal zemin üzerinde ilerlemektedir. Tüm bu olumlu özelliklerine karşın ulusal ve uluslararası literatürde eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan bibliyometrik çalışmaların (Kızıldağ, 2023; Ural & Çalmaşur, 2023; Ural & Özdemir, 2025) sınırlı sayıda olduğu sonucunda varılmıştır. Bu araştırmaya konu olarak en yakın çalışmanın Ural ve Özdemir (2025) tarafından yapılan ve Scopus veri tabanındaki eleştirel pedagojiye ilişkin araştırmalar üzerine gerçekleştirilen bibliyometrik analiz çalışması olduğu görülmüştür.

1992–2024 yılları arasındaki yayınları kapsayan bulgular eleştirel pedagoji alanının disiplinlerarası niteliğini ve kuramsal çeşitliliğini açıkça yansıtmaktadır. 2022 yılı eleştirel pedagoji alanında yayınlanan makale sayısının en fazla olduğu yıl olarak dikkat çekmekte; bu durum alana yönelik akademik ilginin giderek arttığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Analiz bulguları özellikle son yıllarda eleştirel pedagojiye yönelik akademik ilgide belirgin bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu durum Ural ve Özdemir'in (2025) yapmış oldukları çalışmanın bulgularıyla örtüşmekte; eleştirel pedagojinin yalnızca kuramsal değil, toplumsal bağlamda da giderek daha görünür ve etkili bir araştırma alanına dönüştüğüne işaret etmektedir. Bununla birlikte İngilizce öğretiminde eleştirel pedagojiye ilişkin çalışmaların bibliyometrik analizinin yapıldığı Kızıldağ'ın (2023) araştırmasında da özellikle son yıllarda yayın sayısında önemli bir artış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda farklı disiplinlerde eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmalar da eleştirel pedagojiye ilişkin artan ilginin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Literatürdeki çalışmaların yalnızca %8.53'ünün uluslararası ortak yazarlık içermesi eleştirel pedagoji literatürünün tematik zenginliğine rağmen bu çalışmaların uluslararası işbirliği potansiyelinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Benzer şekilde Ural ve Özdemir (2025) yapmış oldukları araştırmada eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmalarda uluslararası ortak yazarlık oranının %8,54 olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma iş birlikleri bir alanın bilimsel niteliğini yansıtan önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir (Freshwater vd., 2006; Kim, 2006). Bu tür iş birliklerinin araştırma çıktılarının niteliğini artırdığı ve bilimsel üretkenliğe katkı sağladığı belirtilmektedir (Barrett vd., 2011; Kato & Ando, 2013; Lee & Bozeman, 2005). Çünkü bilimsel iş birliği süreçlerinde araştırmacılar bilgi, kaynak ve deneyimlerini paylaşarak daha nitelikli ve etkili çalışmalar ortaya koyabilmektedir (Freshwater vd., 2006; Kim, 2006). Bu bağlamda çağdaş eğitim sorunlarının ele alınmasında önemli bir kuramsal ve pratik çerçeve

sunmasına karşın eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmalarda uluslararası ortak yazarlık oranının sınırlı kalması ilgili yaklaşımın uluslararası iş birlikleri bağlamında incelenmesinde önemli bir sorun teşkil etmektedir.

ABD, Birleşik Krallık, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerin yayın sayısı ve etki düzeyi bakımından öne çıkması eleştirel pedagojiye ilişkin araştırmaların yalnızca belirli bir coğrafyaya özgü olmadığını; farklı eğitim sistemlerinde karşılık bulan evrensel bir tartışma zemini sunduğunu göstermektedir. Bu durum Ural ve Özdemir'in (2025) yapmış oldukları çalışmanın bulgularıyla örtüşmekte ve eleştirel pedagojinin küresel ölçekte hem teorik hem de pratik düzeyde giderek daha fazla önem kazandığını ortaya koymaktadır. Buna karşın eleştirel kuramın ABD, Kanada ve Avustralya gibi toplumların kendiliğinden demokratik ve özgür oldukları varsayımını sorguladığı ülkelerde (Kincheloe, 2012) eleştirel pedagojiye ilişkin yapılan çalışmaların sayısının fazla oluşu dikkat çekici bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Eleştirel pedagoji alanının kuramsal ve uygulamalı gelişimine en fazla katkı sunan öncü üniversiteler sırasıyla University of Toronto, University of Texas, University of KwaZulu-Natal, Chapman University ve University of Wisconsin gibi yükseköğretim kurumları olmuştur. Araştırmanın bu sonuçları Ural ve Özdemir'in (2025) yapmış oldukları çalışmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir. İlgili çalışmada en fazla katkı sunan öncü üniversitelerden bazıları University of California (Makale Sayısı=51), Victoria University (Makale Sayısı=43), University of Toronto (Makale Sayısı=41), University of Auckland (Makale Sayısı=33) ve Columbia University (Makale Sayısı=30) olarak tespit edilmiştir. ABD'de yer alan üniversitelerin eleştirel pedagojiye ilişkin çalışmalarda öncü kurumlar olarak listede bulunması dikkat çekmektedir.

Eleştirel pedagoji literatürüne en fazla katkı sağlayan dergiler arasında Journal for Critical Education Policy Studies ön plana çıkmaktadır. Ancak söz konusu derginin yayın hacmi ile atıf etkisi arasında doğrudan bir paralellik olmadığı göze çarpmaktadır. Bu bulgu derginin eleştirel pedagojiye ilişkin referans gösterilme oranının düşük kaldığını düşündürmektedir. Buna karşın Equity & Excellence in Education ve Educational Philosophy and Theory dergileri hem yayın sayıları hem de aldıkları yüksek atıf sayılarıyla eleştirel pedagoji alanındaki akademik etkilerini sürdürülebilir şekilde ortaya koymaktadır. Bu durum yalnızca yayın sayısının değil yayınların erişilebilirliği, disiplinlerarası etkileşimi ve metodolojik derinliği gibi faktörlerin de atıf etkisinde belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Bu çalışmada yürütülen bibliyometrik analiz sonucunda belirlenen öncü dergiler, Ural ve Özdemir (2025) tarafından gerçekleştirilen araştırmada tespit edilen öncü dergilerle farklılık göstermektedir. Söz konusu çalışmada yapılan analiz eleştirel pedagoji alanında en fazla yayına sahip derginin Cultural Studies-Critical Methodologies (Makale Sayısı=44) olduğunu ortaya koymuştur. Bu dergiyi Sport, Education and Society (Makale Sayısı=40) dergisi takip etmektedir.

Bu çalışmada WoS veri tabanında yer alan eleştirel pedagoji literatürü bibliyometrik yöntemle incelenmiş ve anahtar kelime analizleriyle alanın temel odak noktaları belirlenmiştir. Elde edilen bulgular eleştirel pedagojinin merkezinde eğitim, pedagoji ve öğrenciler gibi kavramların yer aldığını göstermektedir. Bu durum eleştirel pedagojinin eğitim süreçlerini dönüştürme, toplumsal adaleti sağlama ve bireylerin eleştirel bilinç geliştirmelerini hedefleyen bir yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır. Ural ve Özdemir'in (2025) gerçekleştirdiği bibliyometrik analizde ise eleştirel pedagoji literatürünün son yıllarda önemli bir artış gösterdiği ve çalışmaların demokrasi, kültürel okuryazarlık ve kimlik politikaları gibi temalar etrafında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'de yayınlanan eleştirel pedagoji araştırmalarına ilişkin yapılan bir bibliyografik çözümlemeye (Ural & Çalmaşur, 2023) çalışmaların çoğunlukla öğretmenler ve öğretmen adayları üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu bulgu bu çalışmada öğretmenler anahtar kelimesinin belirgin bir şekilde öne çıkmasıyla örtüşmektedir ve öğretmenlerin eleştirel pedagoji uygulamalarındaki aktif rolünü vurgulamaktadır. Kelime bulutunda dikkat çeken sosyal adalet, çeşitlilik ve politika gibi kavramlar eleştirel pedagojinin yalnızca bireysel öğrenme süreçlerine değil, aynı zamanda yapısal ve toplumsal eşitsizliklere

odaklanan bir yönü olduğunu göstermektedir. Bu durum Ural ve Özdemir'in (2025) çalışmasında da vurgulanmış ve eleştirel pedagoji literatürünün sosyal güç ilişkileri, eşitsizlik ve demokratik eğitim gibi çağdaş meseleleri ele alan araştırmalara yöneldiği belirtilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular eleştirel pedagoji alanındaki araştırma eğilimlerinin zaman içinde belirli kavramlar etrafında yoğunlaştığını ve bu kavramların toplumsal, kültürel ve eğitsel bağlamlardaki değişimlerle paralel olarak evrildiğini göstermektedir. 2014 yılında "farklılık", 2015'te "deneyim", 2016'da "okuryazarlık", 2017'de "adalet" ve 2018'de "öğrenciler" gibi kavramların öne çıkması eleştirel pedagoji araştırmalarının giderek daha mikro düzeyde öğrenci merkezli, çokkültürlü ve katılımcı yaklaşımlara yöneldiğini göstermektedir. Bu eğilim McLaren (2015) tarafından savunulan eleştirel pedagoji perspektifinin eğitimde toplumsal eşitlik ve çoklu kimliklere duyarlılık ilkesiyle tutarlıdır. Ural ve Özdemir (2025) tarafından gerçekleştirilen bibliyometrik analizde ise eleştirel pedagoji literatüründe demokrasi, kültürel okuryazarlık ve kimlik politikalarının merkezi temalar olduğu ve bu temaların postyapısalcılık, cinsiyet, ırk ve cinsellik gibi çeşitli mercekler aracılığıyla incelendiği belirtilmiştir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında bu bibliyometrik analiz çalışması eleştirel pedagoji literatürüne kapsamlı bir bakış sunarak alanın tarihsel gelişimini, öne çıkan kurum, dergi ve araştırmacıların ve zaman içerisinde dönüşen tematik odaklarını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular eleştirel pedagoji alanının giderek artan bir ivmeyle geliştiğini ve çağdaş eğitim sorunlarının ele alınmasında önemli bir kuramsal ve pratik çerçeve sunduğunu göstermektedir. Bu çalışma alanın entelektüel yapısını haritalandırmakta ve literatürdeki temel eğilimleri belirleyerek eleştirel pedagojiye ilişkin akademik bilgi birikiminin derinleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Böylece eleştirel pedagojinin eğitim araştırmaları ve uygulamaları üzerindeki etkisini daha sistematik bir biçimde değerlendirmek mümkün hale gelmektedir.

Bu çalışmanın kapsamı yalnızca WoS veri tabanında indekslenen yayınlarla sınırlıdır. WoS veri tabanının bibliyometrik analizlerde tercih edilmesi farklı disiplinler ve araştırma alanları arasında yapılan karşılaştırmalarda belirli sınırlılıkları da beraberinde getirebilmektedir. Zira WoS'un indeksleme politikaları bazı alanlara öncelik verirken diğerlerini görece geri planda bırakabilmektedir. Bu durum disiplinlerarası analizlerde örtük bir yanlılık oluşturma riski taşımaktadır. Bu nedenle bibliyometrik çalışmaların geçerliliği açısından kullanılan veri tabanının kapsamı ve temsil gücü dikkatle değerlendirilmelidir (Mongeon & Paul-Hus, 2016). Bu bağlamda WoS veri tabanı dışında kalan ulusal ve uluslararası veri tabanlarında yer alan çalışmaların da benzer yöntemlerle analiz edilmesi ve elde edilen bulguların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi eleştirel pedagoji literatürüne ilişkin daha bütüncül ve kapsamlı bir görünüm sunabilir. Farklı veri tabanlarından elde edilecek sonuçların bir arada ele alınması alan yazındaki eğilimleri, boşlukları ve örtüşen temaları daha derinlemesine incelemeye olanak sağlayarak gelecekte yürütülecek meta-analiz çalışmalarına da güçlü bir zemin oluşturacaktır. Bununla birlikte eleştirel pedagoji alanındaki araştırmaların niteliğini ve etki düzeyini artırmak amacıyla uluslararası düzeyde araştırmacılar arasında iş birliklerinin teşvik edilmesi önerilmektedir. Bilimsel iş birliği süreçlerinde araştırmacıların bilgi, deneyim ve kaynak paylaşımında bulunmaları araştırma çıktılarının hem akademik derinliğini hem de kapsamını zenginleştirmektedir. Bu bağlamda eleştirel pedagojiye yönelik çalışmalarda çok yazarlı yayınların ve ortak projelerin sayısının artırılması alanın kuramsal gelişimine ve uygulamadaki yansımalarına önemli katkılar sağlayabilir. Özellikle farklı coğrafi ve kültürel bağlamlardan gelen araştırmacılarla kurulacak iş birlikleri eleştirel pedagojiye daha evrensel bir bakış kazandırarak disiplinin küresel düzeyde daha görünür ve etkili hale gelmesine olanak tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. (1989). The culture industry reconsidered. In S. E. Bronner & D. M. Kellner (Eds.), *Critical theory and society: A reader* (pp. 128-135). Routledge.

- Adorno, T.W., & Horkheimer, M. (2014). *Aydınlanma'nın diyalektiği* (Çev. N. Ülner ve E. Ö. Karadoğan). Kabalcı.
- Apple, M., & Apple, M.W. (2004). *Ideology and curriculum*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203487563>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Avcı, B., & Özdemir, A. (2022). *Eleştirel matematik eğitim*. Vizetek Yayıncılık.
- Barrett, A. M., Crossley, M., & Dachi, H. A. (2011). International collaboration and research capacity building: Learning from the EdQual experience. *Comparative Education*, 47, 25–43. <https://doi.org/10.1080/03050068.2011.541674>
- Berner, H. (2013). *Pedagojide güncel akımlar* (Çev. Z. Uludağ, Ç. Uğursal & N. Bakır). Nobel Yayın Dağıtım.
- Berryman, P. (1987). *Liberation theology: Essential facts about the revolutionary movement in Latin America -and beyond*. Temple University Pres.
- Berthoff, A. E. (1990). Paulo Freire's liberation pedagogy. *Language Arts*, 67(4), 362-369. <https://doi.org/10.58680/la199025385>
- Birkle, C., Pendlebury, D. A., Schnell, J., & Adams, J. (2020). Web of Science as a data source for research on scientific and scholarly activity. *Quantitative science studies*, 1(1), 363-376. https://doi.org/10.1162/qss_a_00018
- Bottomore, T. B. (2002). *The Frankfurt School and its critics*. Psychology Press.
- Cabrera, N. L., Milem, J. F., Jaquette, O., & Marx, R. W. (2014). Missing the (student achievement) forest for all the (political) trees: Empiricism and the Mexican American studies controversy in Tucson. *American Educational Research Journal*, 51(6), 1084–1118. <https://doi.org/10.3102/0002831214553705>
- Darder, A. (2005). What is critical pedagogy? In W. Hare & J. P. Portelli (Eds.), *Key questions for educators* (pp. 113-117). Caddo Gap.
- Diem, S., Young, M. D., Welton, A. D., Mansfield, K. C., & Lee, P.-L. (2014). The intellectual landscape of critical policy analysis. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27(9), 1068–1090. <https://doi.org/10.1080/09518398.2014.916007>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Freire, P. (1970) *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Freire, P. (2019). *Özgürlüğün pedagojisi etik, demokrasi ve medeni cesaret*. (Çev. G. Kurt Gevinç). Yordam Kitap.
- Freire, P., & Faundez, A. (1989). *Learning to question*. Continuum.
- Freshwater, D., Sherwood, G., & Drury, V. (2006). International research collaboration: Issues, benefits and challenges of the global network. *Journal of Research in Nursing*, 11(4), 295–303. <https://doi.org/10.1177/17449871060066304>
- Giroux, H. A. (1981). *Ideology, culture, and the process of schooling*. Temple University Press.

- Giroux, H. A. (1997). *Pedagogy and the politics of hope*. Westview.
- Giroux, H. (2003). Utopian thinking under the sign of neoliberalism: Towards a critical pedagogy of educated hope. *Democracy & Nature*, 9(1), 91-105. <https://doi.org/10.1080/1085566032000074968>
- Giroux, H. A. (2010). Bare pedagogy and the scourge of neoliberalism: Rethinking higher education as a democratic public sphere. *Educational Forum*, 74(3), 184-196. <https://doi.org/10.1080/00131725.2010.483897>
- González, N., & Moll, L. C. (2002). Cruzando el Puente: Building bridges to funds of knowledge. *Educational Policy*, 16(4), 623-641. <https://doi.org/10.1177/0895904802016004009>
- Gottesman, I. (2016). *The critical turn in education: From Marxist critique to poststructuralist feminism to critical theories of race*. Routledge.
- Gümüş, S., Bellibaş, M. S., Gümüş, E. & Hallinger, P. (2019). Science mapping research on educational leadership and management in Turkey: A bibliometric review of international publications. *School Leadership & Management*, 40(1), 23-44. <https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1578737>
- Hackman, H. W. (2005). Five essential components for social justice education. *Equity & Excellence in Education*, 38(2), 103-109. <https://doi.org/10.1080/10665680590935034>
- Harmon, M. M. (1975). *A critique of pedagogy: The influence of Paulo Freire*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Florida.
- Horkheimer, M. (1976). Traditional and critical theory. In P. Connerton (Eds.), *Critical sociology: Selected readings* (pp. 206-224). Penguin.
- Janks, H. (2000). Domination, access, diversity and design: A synthesis for critical literacy education. *Educational Review*, 52(2), 175-186. <https://doi.org/10.1080/713664035>
- Jay, M. (1973). *The dialectical imagination: A history of the Frankfurt School and the Institute of Social Research: 1923-1950*. Little Brown.
- Kato, M., & Ando, A. (2013). The relationship between research performance and international collaboration in chemistry. *Scientometrics*, 97(3), 535-553. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1011y>
- Kellner, D. (1990). Critical theory and the crisis of social theory. *Sociological Perspectives*, 33(1), 11-33. <https://www.jstor.org/stable/1388975>
- Khalifa, M. A., Gooden, M. A., & Davis, J. E. (2016). Culturally responsive school leadership: A synthesis of the literature. *Review of Educational Research*, 86(4), 1272-1311. <https://doi.org/10.3102/0034654316630383>
- Kızıldağ, A. (2023). Critical pedagogy in ELT: A scoping review on the studies conducted in Türkiye (2015-2022). *Focus on ELT Journal*, 5(1), 19-38. <https://doi.org/10.14744/felt.2023.5.1.2>
- Kim, K. W. (2006). Measuring international research collaboration of peripheral countries: Taking the context into consideration. *Scientometrics*, 66(2), 231-240. <https://doi.org/10.1007/s11192-006-0017-0>
- Kincheloe, J. L. (2012). Critical pedagogy in the twenty-first century: Evolution for survival. *Counterpoints*, 422, 147-183. <https://www.jstor.org/stable/42981758>

- Lee, S., & Bozeman, B. (2005). The impact of research collaboration on scientific productivity. *Social Studies of Science*, 35(5), 673–702. <https://doi.org/10.1177/0306312705052359>
- Luke, A. (2012). Critical literacy: Foundational notes. *Theory Into Practice*, 51(1), 4–11. <https://doi.org/10.1080/00405841.2012.636324>
- Marcuse, H. (1964). *One-dimensional man: Studies in the ideology of advanced industrial society*. Beacon Press.
- Mayo, P. (2004). *Liberating praxis: Freire's legacy for radical education and politics*. Praeger.
- McKernan, J. A. (2013). The origins of critical theory in education: Fabian socialism as social reconstructionism in nineteenth-century Britain. *British Journal of Educational Studies*, 61(4), 417–433. <https://doi.org/10.1080/00071005.2013.824947>
- McLaren, P. (2015). *Life in schools: An introduction to critical pedagogy in the foundations of education*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315633640>
- McLaughlin, N. (1999). Origin myths in the social sciences: Fromm, the Frankfurt School and the emergence of critical theory. *Canadian Journal of Sociology*, 109–139. <https://doi.org/10.2307/3341480>
- McLellan, D. (2003). The Cambridge history of twentieth-century political thought. In T. Ball & R. Bellamy (Eds.), *Western marxism* (pp. 282–298). Cambridge University Press.
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), 1–6. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Mongeon, P., & Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: A comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), 213–228. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1765-5>
- Morales-Doyle, D. (2017). Justice-centered science pedagogy: A catalyst for academic achievement and social transformation. *Science Education*, 101(6), 1034–1060. <https://doi.org/10.1002/sce.21305>
- Peca, K. (2000). *Critical theory in education: Philosophical, research, socio behavioural, and organizational assumptions*. Eastern New Mexico University.
- Porfilio, B. J., & Ford, D. R. (2015). Schools and/as barricades: An introduction. In B. J. Porfilio & D. R. Ford (Eds.), *Leaders in critical pedagogy: Narratives for understanding and solidarity* (pp. xv–xxv). Sense Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-94-6300-166-3>
- Pranckutė, R. (2021). Web of Science (WoS) and Scopus: The titans of bibliographic information in today's academic world. *Publications*, 9(1), 12. <https://doi.org/10.3390/publications9010012>
- Selvitopu, A., & Kavurgacı, Ş. (2019). Frankfurt Okulu bağlamında eleştirel teori ve eğitim. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 99–108. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/912224>
- Spring, J. (2014). *Özgür eğitim*. (Çev. A. Ekmekçi). Ayrıntı Yayınları.
- Therborn, G. (1970). A critique of the Frankfurt School. *New Left Review*, 63, 65–96
- Thomas, I. (2009). Critical thinking, transformative learning, sustainable education, and problem-based learning in universities. *Journal of Transformative Education*, 7(3), 245–264. <https://doi.org/10.1177/1541344610385753>

- Ural, A., & Çalmaşur, H. (2023). Türkiye’de yayımlanan eleştirel pedagoji araştırmaları üzerine bir bibliyografik çözümleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(3), 1963-1994. <https://doi.org/10.17152/gefad.1323463>
- Ural, A., & Özdemir, A. (2025). A bibliometric study on the literature of critical pedagogy: Trends, themes, and future directions. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(1), 98-116. <https://doi.org/10.33308/26674874.2025391793>
- Wall, N. E. (2001). *A critical analysis of the theories, models, and policies of educational administration*. [Unpublished Master Thesis]. University of New Brunswick.
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Critical pedagogy emerged in the latter half of the 20th century, primarily influenced by Paulo Freire, as an intellectual framework that views education not merely as knowledge transmission but as a means for social justice and individual emancipation. Its theoretical foundations are widely traced to the Frankfurt School's Critical Theory, which emphasizes analyzing ideas within their broader social, historical, and ideological contexts (Therborn, 1970; Kellner, 1990). Porfilio and Ford (2015) highlight this connection, noting how critical pedagogy draws upon the Frankfurt School’s emphasis on critique and transformation. Freire (2019) conceives education as a liberatory process that fosters the individual’s subjectivity and critical engagement with the world. His “problem-posing education” model offers a radical alternative to the traditional “banking” model of education. Rather than treating students as passive recipients, it views them as active participants capable of questioning, co-constructing knowledge, and challenging oppressive structures, aligning education with democratic participation and social transformation.

Method

In this study, articles published on critical pedagogy were analyzed using bibliometric analysis techniques. Bibliometric analysis studies not only provide a detailed presentation of the current situation regarding the research topic but also provide important insights into future developments and trends in the subject (Zupic & Čater, 2015).

Results and Discussion

The bibliometric analysis covered publications from 1992 to 2024, totaling 1559 articles in 329 journals. The literature on critical pedagogy grew annually by 15.86%, with an average article age of 7.83 years, reflecting a dynamic field. Articles averaged 11.58 citations and cited 56381 references, indicating strong theoretical and methodological foundations. Across the publications, 3298 keywords appeared, authored by 2558 scholars, with 733 single-authored works. International collaborations accounted for 8.53% of articles. Publication numbers were low between 1992 and 2000, peaking in 2022 with 122 articles, marking significant growth in the field. The peak in 2022 shows rising interest, aligning with Ural and Özdemir (2025). However, limited international collaboration (8.53%) persists, despite its importance for enhancing research quality and productivity through shared expertise and resources.

The USA leads critical pedagogy research with 651 articles, followed by the UK (158) and Canada (145). International collaborations are significant, with 59 joint publications between the

USA and UK, 50 between the USA and Canada, and 24 between the USA and Australia. The USA also dominates citations, with 8739 total and an average of 14.30 citations per article, underscoring its key role in the field's global advancement. The UK and Australia show strong academic impact as well, with 2314 and 2126 total citations and average citations per article of 14.70 and 18.30, respectively. The prominence of countries like the USA, UK, Australia, and Canada in publication volume and impact highlights the global relevance of critical pedagogy. This universality, reflected across diverse education systems, aligns with Ural and Özdemir's (2025) findings, emphasizing its growing theoretical and practical significance worldwide.

The University of Toronto leads critical pedagogy publications with 50 articles, followed by the University of Texas (44) and the University of KwaZulu-Natal (36). However, these findings partially differ from Ural and Özdemir's (2025) study, which highlights the University of California, Victoria University, and Columbia University among the top contributors. The *Journal for Critical Education Policy Studies* is the top journal with 75 articles, followed by *Equity & Excellence in Education* (45) and *Educational Philosophy and Theory* (37). *Harvard Educational Review*, with 16 articles and 590 citations, and the *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, with 28 articles and 431 citations, are also prominent. Teacher education journals like *Teaching and Teacher Education* (13 articles, 350 citations) and *Journal of Teacher Education* (6 articles, 321 citations) are highly cited in the field. The leading journals identified in this study differ from the findings in the study by Ural and Özdemir (2025). In the relevant study, *Cultural Studies–Critical Methodologies* (44 articles) was determined as the journal with the most publications, followed by *Sport, Education and Society* (40 articles).

Keyword analysis highlights “education” (676 occurrences) as central, reflecting critical pedagogy's focus on transforming education, social justice, and critical consciousness. Key terms like “pedagogy” (543) and “students” (472) emphasize a student-centered approach. Since 2015, “education” (160) and “pedagogy” (120) have appeared frequently, showing growing interest. Similarly, “teachers” and “knowledge” (both 120) have risen in use, indicating parallel trends in their significance within critical pedagogy research over time.

Research trends in critical pedagogy have shifted notably over time. In 2014, “difference” (f=5) was prominent, followed by “experience” (f=7) in 2015. The focus shifted to “literacy” (f=34) in 2016, “justice” (f=18) in 2017, and “students” (f=55) in 2018. During the pandemic's onset in 2019, “education” (f=173) dominated. Subsequent years highlighted “pedagogy” (f=57) in 2020, “power” (f=17) in 2021, and “critical literacy” (f=16) in 2022. By 2024, “professional development” (f=13) emerged as the current key topic.

The results show that core concepts such as education, pedagogy, and student are central, reflecting the field's emphasis on transforming educational processes, promoting social justice, and fostering critical consciousness. These findings align with Ural and Özdemir's (2025) study, which highlights the field's growing focus on democracy, cultural literacy, and identity politics. Similarly, Ural and Çalmaşur's (2023) bibliographic analysis in the Turkish context found that most studies center on teachers and teacher candidates, consistent with this study's emphasis on the keyword “teachers.” The prominence of terms like “social justice,” “diversity,” and “politics” suggests a broader concern with structural inequalities beyond individual learning. Over time, critical pedagogy research has increasingly embraced micro-level, student-centered, multicultural, and participatory approaches, supporting McLaren's (2015) view of the field as rooted in social equality and identity sensitivity.

This study is limited to publications indexed in the Web of Science (WoS) database, which may introduce certain biases due to WoS's indexing priorities across disciplines. To gain a more comprehensive understanding of the critical pedagogy literature, future research should incorporate data from other national and international databases for comparative analysis.

Additionally, promoting international research collaborations and multi-authored publications could enhance the theoretical development and global relevance of the field.